

אָמְרוּ לוֹ, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם מָה טִיבוֹ שֶׁל אָדָם זֶה, מָה אָנוֹשׁ פִּי תִזְכְּרֵנוּ.

דְּבַר אַחַר נַעֲשֶׂה אָדָם, ר' בוטא בְּשֵׁם ר' בּו אָמַר, חֲזַרְנוּ עַל כָּל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ, וְלֹא מְצִינּוּ שְׁנַתִּיעֵץ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עִם הַמַּלְאָכִים לְעוֹלָם, עַל שׁוֹם דְּבַר מִכָּל מָה שֶׁהוּא צָרִיף לַעֲשׂוֹת.

וְעוֹד מְצִינּוּ שְׂאִין לְמַעְלָה וּלְמַטָּה שְׁמַשְׁיָגִים לְדַעְתּוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּכְשֶׁהֵם רְצִים לְהַשְׁיֵג, מִיַּד חוֹזְרִים לְאַחֹר מִהַשְׁגָּתָם, כְּהַדִּין קְנֻבּוֹסָא דְקוֹנָאֲרִי, דְּפָרַח וְחוֹזֵר לְדוּף דְשָׂאֲרִי. כִּף הֵם, עַד שְׁחוֹזְרִים וְאוֹמְרִים (יחזקאל ג יב) בְּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ.

וְעוֹד אָמַר רְבִי בּוּטָא, מְצִינּוּ שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּרָא אֹר הָרֵאשׁוֹן, וּבְרָא מְזָה הָאֹר שְׂאָר הַמְּשֻׁמְשִׁים שְׁלוֹ. אִם הָאֹר הָרֵאשׁוֹן שֶׁנִּבְרָא בַּתְּחִלָּה, לֹא נִתְּיָעַץ עִמוֹ, כְּשֶׁרָצָה לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ שְׂאָר צְבֹאוֹתָיו, כָּל שֶׁכֵּן וְכָל שֶׁכֵּן אָדָם לְהַבִּיל דְמָה.

אָמַר רְבִי יִצְחָק, הִנֵּחַ לְרְבִי בּוּטָא דְעַם מְאֲרִי מִתְנַיֵּתָא שׁוּי מְדוּרִיָּה. אָמַר ר' בּוּטָא, אָנָּא לֹא זְכִינָא לְמַהוּי מְדוּרָאֵי עִמָּהוֹן, אָבֵל קוּשְׂיָא הָוָה דִּידְהוֹן.

וּפִירוּקָא שְׁמַעְנָא, דְאָמַר רְבִי בּוּ, כְּהַדִּין מְלָכָא דְהָוָה שְׁלִיטָא עַל כָּלָא, וּבְעֵי לְאַחֲזָאָה גְרַמְיָה דְכִלְהוּ כְּלִילָן בֵּינָה, וְהוּא כָלָא. עֶבֶיד גְרַמְיָה כְּלִישָׁן דְסִגְיָאִין. כִּף קוּדְשָׁא בְרִיף הוּא, הוֹאִיל דְבְעֵי לְאַחֲזָאָה דְכָל עֲלָמָא דִּידְיָה, כְּלִיל כּוּלָּא בִּידְיָה, וְאָמַר לִישָׁן דְסִגְיָאִין, לְאַחֲזָאָה דְהוּא כּוּלָּא. אָמַר רְבִי יִצְחָק, אִי קָלָא מִן רַמְיָא שְׁמַעְתָּא מִהָאֵי, אִימָא דְהָוָה שְׁפִיר, דְלֹא אֲתִישְׁבָּא בְּלָבָאֵי הָאֵי פִירוּקָא.

רְבִי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאֵי אֲתָא לְטַבְרִיא לְמַדְבֵּי

אָמְרוּ לוֹ: רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, מָה טִיבוֹ שֶׁל אָדָם זֶה, מָה אָנוֹשׁ פִּי תִזְכְּרֵנוּ?

דְּבַר אַחַר נַעֲשֶׂה אָדָם, רְבִי בּוּטָא בְּשֵׁם רְבִי בּו אָמַר, חֲזַרְנוּ עַל כָּל הַתּוֹרָה כְּלָהּ וְלֹא מְצִינּוּ שְׁנַתִּיעֵץ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עִם הַמַּלְאָכִים לְעוֹלָם עַל שׁוֹם דְּבַר מִכָּל מָה שֶׁהוּא צָרִיף לַעֲשׂוֹת.

וְעוֹד מְצִינּוּ, שְׂאִין לְמַעְלָה וּלְמַטָּה שְׁמַשְׁיָגִים לְדַעְתּוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּכְשֶׁהֵם רְצִים לְהַשְׁיֵג, מִיַּד חוֹזְרִים לְאַחֹר מִהַשְׁגָּתָם, כְּמוֹ עוֹף הַנֶּקְרָא קְנֻבּוֹסָא דְקוֹנָאֲרִי הַזֶּה, שֶׁפּוֹרַח וְחוֹזֵר לְמָקוֹם שֶׁהוּא שׁוֹרָה. כִּף הֵם, עַד שְׁחוֹזְרִים וְאוֹמְרִים (יחזקאל א) בְּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ.

וְעוֹד אָמַר רְבִי בּוּטָא, מְצִינּוּ שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּרָא הָאֹר הָרֵאשׁוֹן, וּבְרָא מְזָה הָאֹר הַמְּשֻׁמְשִׁים שְׁלוֹ. אִם הָאֹר שֶׁנִּבְרָא בַּתְּחִלָּה לֹא נִתְּיָעַץ עִמוֹ, כְּשֶׁרָצָה לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ שְׂאָר צְבֹאוֹתָיו, כָּל שֶׁכֵּן וְכָל שֶׁכֵּן (תהלים קמד) אָדָם לְהַבִּיל דְמָה.

אָמַר רְבִי יִצְחָק, הִנֵּחַ לְרְבִי בּוּטָא, שְׁעַם בְּעֵלֵי הַמְּשֻׁנָּה שֶׁם אֵת מְדוּרוֹ. אָמַר רְבִי בּוּטָא, אָנִי לֹא זְכִינָא לְמַהוּי מְדוּרָאֵי עִמָּהֶם, אָבֵל הַקְּשִׂיאָה הִיא שְׁלָהֶם.

וְהַרְוִין שְׁמַעְתִּי שְׂאֵמַר רְבִי בּוּ, כְּמִלְךָ הַזֶּה שֶׁהִיא שׁוֹלֵט עַל הַכָּל, וְרָצָה לְהִרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ שְׁכָלָם כְּלוּלִים בּוֹ וְהוּא הַכָּל, עֲשֶׂה עַצְמוֹ בְּלִשׁוֹן רְבִים. כִּף הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הוֹאִיל וְרָצָה לְהִרְאוֹת שְׁכָל הָעוֹלָם שְׁלוֹ, כָּלֵל אֵת הַכָּל בִּידּוֹ, וְאָמַר לִשׁוֹן רְבִים לְהִרְאוֹת שֶׁהוּא הַכָּל. אָמַר רְבִי יִצְחָק, אִם קוֹל מִמְּרוֹמִים שְׁמַעְתִּי מְזָה, אָמַר שֶׁהִיא יָפָה, שְׂאִין הַתְּרוּץ הַזֶּה מִתְּיָשֵׁב בְּלָבִי.

רְבִי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאֵי בָּא לְטַבְרִיָּה

לטהר את כל שוקי טבריה, ראו אותו רבי פנחס ורבי בא ורבי יצחק. אמרו: עד מתי נשב בקיום אחד ולא נוכל ללכת? אמרו: הנה מבצלי המשנה כאן, נשאל לפניו.

בא לשם רבי אבהו. אמר לו: אם לא נשמע דבר זה, הרי יפתח פיהם של המינים בפסוק הזה. אמר לו: יאמר לנו מר את עקר הפסוק הזה. אמר לו: מה הוא? אמר לו: זה נעשה אדם בצלמנו כדמותנו.

אמר רבי שמעון, כתוב (ישעיה מב יח) החרשים שמעו והעורים הביטו לראות. וכי לעורים ולחרשים אמרה התורה את זה? אלא עורים, שהם עורים בתורה, שדרך הישר לפניהם, והולכים ארחות עקלקלות פעורים, ולא יודעים את עקר הדבר. הפסוק הזה נגזר במשנה שלנו, וכך גזרנו.

בשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, המים היו העקר של הכל, וממים השתיל את כל העולם. ועשה הקדוש ברוך הוא שלשה אמונים שיעשו את אמנותו בעולם הזה, ואלו הם: שמים, וארץ, ומים. ועל ידי אלו נברא כל מה שבבעולם הזה. והזמין את שלשת אלו, את כל אחד מהם, להוציא בריות שצריך לעולם. הזמין את המים. אמר להם: אתם תוציאו את הארץ מתחתיתכם, ואתה לך תתכנס למקום אחד. והמים עשו כן. זהו שכתוב (בראשית א) יקוו המים.

קרא לארץ. אמר לה: את תוציאי ממך בריות, בהמות וחיות וכדומה להם. מיד עשתה כן. זהו שכתוב (שם) ויאמר אלהים תוצא הארץ נפש חיה למינה.

קרא לשמים. אמר להם: אתם

לכל שוקי טבריה, חמו ליה, ר' פנחס ורבי בא ורבי יצחק. אמרו, עד אימתי נתיב בקיימא חדא, ולא ניכול למהך. אמרו, הא מארי דמתניתין הכא, נשאל קמיה.

אתא רבי אבהו תמן, אמר ליה, אי לא נשמע מלה דא, הא אתפתחנא פומהון דמינאי בפסוקא דא. אמר ליה, לימא לן מר (דף כא ע"א) עיקרא דפסוקא דא, אמר ליה מאי הוא. אמר ליה האי נעשה אדם בצלמנו כדמותנו.

אמר רבי שמעון, פתיב (ישעיה מב יח) החרשים שמעו והעורים הביטו לראות. וכי לעורים ולחרשים אמרה תורה האי. אלא עורים, שהם עורים בתורה, שדרך הישר לפניהם, והולכים ארחות עקלקלות פעורים, ולא ידעון עיקרא דמלתא. האי פסוקא אתגזר במתניתא דילן, והכי גזרנא.

בר ברא קודשא בריך הוא עלמא, הוה עיקרא דכלא מיא, ומן מיא אשתיל כל עלמא. ועבד קודשא בריך הוא תלתא אומנין, דיצעבדון אומנותיה בהאי עלמא, ואלין אינון: שמיא, וארעא, ומיא. ועל ידי דאלין, אתברי כל מה די בעלמא דין.

וזמין לאלין תלתא, לכל חד מנהון, לאפקא ברייתא דצריך לעלמא. זמין למיא, אמר ליה את אפיק לארעא דתחותך, ואת זיל אתכניש לאתר חד, ומיא עבד כן, הדא הוא דכתיב, יקוו המים.

קרא לארעא, אמר לה, את אפיק בריין מינה, בעירין וחיותן וכדדמי לון, מיד עבדת כן, הדא הוא דכתיב, ויאמר אלהים תוצא הארץ נפש חיה למינה.

קרא לשמים, אמר לון, אתון אבדילו בין מיא

הבדילו בין מים למים. עשו כף. זהו שכתוב (ש) ויעש אלהים את הרקיע. קרא לארץ. אמר לה: הוציאי דשאים ועשבים ויבולים ועצי השדה. מיד מה פתוב בה? (ש) ותוצא הארץ דשא עשב מזריע זרע.

קרא כמו כן לשמים. אמר להם: יהיו ככם אורות ומאורות להאיר על הארץ, זהו שכתוב (ש) יהי מארת ברקיע השמים. קרא כמו כן למים. אמר להם: אתם תוציאו רמש של דגים ועופות וכדומה להם. זהו שכתוב (ש) ישרצו המים שרץ נפש חיה. ועל ידי שלשת אלה נעשה כל מעשה בראשית, כל אחד ואחד למינו. בשבא היום הששי, כלם היו מזמנים לברא כמו שאר הימים. אמר להם הקדוש ברוך הוא: שום אחד מכם לא יכול לעשות הבריה הזו לבדה כמו שאר כל הבריות שהיו עד כאן, אלא כלכם תתחברו יחד, ואני עמכם, ונעשה אדם, שהרי אתם לא תוכלו לעשותו לבדכם, אבל הגוף יהיה של שלשתכם, והנשמה שלי.

ולפיכך קרא להם הקדוש ברוך הוא ואמר להם נעשה אדם, אני ואתם. אני את הנשמה, ואתם את הגוף. וכך הוא, שהגוף הוא משלשתם, שהיו אמנים במעשה בראשית. ואת הנשמה נתן הקדוש ברוך הוא, שהשתתף עמהם בה.

בצלמנו כדמותנו, כלומר שראוי לנו, באותו הגוף שגלקח מכם, לדעת ולהדמות לכם כמו אותו שגלקח ממני, שהוא הנשמה, שיפרד ממעשי העולם, ותהיה תשוקתו ורצונו לעליונים הקדושים.

ועוד בצלמנו כדמותנו, שהגוף שגלקח מכם לא יהיה בקיום

למיא, עבדו כף, הָדָא הוּא דְכְתִיב, וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת הַרְקִיעַ. קָרָא לְאַרְעָא, אָמַר לָהּ אֲפִיקֵי דְשָׂאִים וְעֵשְׂבִים וַיְבֹלִין וַאֲיִלְנֵי חֻקְלָא, מִיָּד מַה פְּתִיב בְּהּ. וְתוֹצֵא הָאָרֶץ דְּשָׂא עֵשֶׂב מְזָרִיעַ זָרַע.

קָרָא כְּמוֹ כֵּן לְשָׁמַיִם, אָמַר לוֹן, יְהֵא בְּכוּן נְהוּרִין וּבּוֹצִינִין לְאַנְהָרָא עַל אַרְעָא, הָדָא הוּא דְכְתִיב, יְהִי מְאֹרֹת בְּרַקִּיעַ הַשָּׁמַיִם. קָרָא כְּמוֹ כֵּן לְמֵיָא, אָמַר לוֹן, אַתּוֹן אֲפִיקוּ רִיחְשָׂא דְנוּגִין וְעוֹפִין, וּכְדָדְמֵי לוֹן, הָדָא הוּא דְכְתִיב, יִשְׂרְצוּ הַמַּיִם שְׂרָץ נֶפֶשׁ חַיָּה. וְעַל יְדִיהוּן דְתִלְתָּא אֱלִין, אַתְעֵבִיד כָּל עוֹבְדָא דְבְּרָאשִׁית, כָּל חַד וְחַד לְזַיְנִיָּה.

כִּד אַתָּא יוֹמָא שְׁתִּיתָאָה, כְּלָהוּ הוּוּ זְמִינִין לְמַבְרֵי כְּשָׂאָר יוֹמִין. אָמַר לוֹן קוּדְשָׂא בְּרִיךְ הוּא, לָא שׁוּם חַד מְנַכוּן, יְכִיל לְמַעַבְדַּ בְּרִיָּה דָא בְּלַחוּדוּי, כְּשָׂאָר כָּל בְּרִיָּין דְּהוּוּ עַד כָּאן, אָלָא כּוּלְכוּן תְּתַחְבְּרוּן כְּחַדָּא וְאַנָּא עִמְכוּן, וְנַעֲבִיד אִינְשָׂא. דְּהָא אַתּוֹן לָא תִּיכְלוּן לְמַעַבְדֵיהּ בְּלַחוּדִיכוּן, אָבַל גּוּפָא יְהֵא דִילְכוּן תִּלְתִּיכוּן, וְנַשְׁמָתָא דִילֵי.

וּלְפִיכֵךְ קָרָא לוֹן קוּדְשָׂא בְּרִיךְ הוּא, וְאָמַר לוֹן נַעֲשֶׂה אָדָם, אָנָּא וְאַתּוֹן. אָנָּא נַשְׁמָתָא, וְאַתּוֹן גּוּפָא. וְכֵךְ הוּא, דְּגוּפָא הוּא מְתִלְתְּהוּן, דְּהוּוּ אּוּמְנִין בְּעוֹבְדָא דְבְּרָאשִׁית, וְנַשְׁמָתָא יְתִבְהּ קוּדְשָׂא בְּרִיךְ הוּא, דְּאַשְׁתַּתֵּף עִמְהוּן בְּהּ. בְּצַלְמֵנוּ כְּדְמוּתֵנוּ, כְּלוּמַר דְּאַתְחַזִּי לְנָא, בְּהֵהוּא גּוּפָא דְאַתְנַסֵּב מְנַכוּן, לְמַנְדַּע וּלְאַדְמָאָה לְכוּן, וּבְהֵהוּא דְאַתְנַסִּיב מְנִי, דְּהוּא נַשְׁמָתָא, דִּיתְפָּרֵשׁ מְעוֹבְדוּי דְעֵלְמָא, וַיְהֵא תְּאוּבְתִיָּה וְרַעוּתִיָּה לְעִילְאִין קְדִישִׁין.

וְעוּד בְּצַלְמֵנוּ כְּדְמוּתֵנוּ, דְּגוּפָא דְאַתְנַסִּיב

כמותכם. מה זה כמותכם?
כמותן הבריות שהוצאתם, על
שהוא עפר כשאר כל הבריות.
והנשמה הקדושה היא שאני
נתתי בו, שיהיה לה קיום
לעולמים, שאינה גוף, ותדמה
לקיום שלי.

אמר רבי אבהו, זהו ברור הדבר,
משום שנמצא שבכראשית היו
שלשת אלו - שמים וארץ ומים.
רבי אלעזר בן רבי שמעון אמר,
יפה הוא. אבל הארץ לקחה את
כח שלשתם לבדה, עד שהיו בה
ארבעה יסודות קלים - מן
השמים שנים, ומן המים אחד,
והאחד שבה. והיא הוציאה את
הגלם של אדם, והקדוש ברוך
הוא את הנשמה. זהו שכתוב (שם)
וַיִּצַר ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עֹפָר
מִן הָאֲדָמָה וַיִּפַּח בְּאָפָיו נֶשְׁמַת
חַיִּים. הרי שניהם - הארץ
והקדוש ברוך הוא - שהשתתפו
יחד לעשות אותו, ובגללו אמר
נעשה אדם. שהקדוש ברוך הוא
אמר לה עשי את הגוף, ואני את
הנשמה. אמר רבי יצחק, הנה כל
הספק הזה עבר מעמנו.

עוד אמר רבי אלעזר, כגון זה
שתף הקדוש ברוך הוא את
העולם בכריאת בני אדם, שהרי
שנינו שלשה שתפים באדם,
האיש ואשתו והקדוש ברוך הוא.
אמר רבי יהושע, כגון זה השמים
והארץ והקדוש ברוך הוא. אמר
רבי שמעון, שמים כנגד איש,
ארץ כנגד אשתו, ולעולם הקדוש
ברוך הוא משתף עמם, ועל כן
נאמר נעשה אדם, בלשון
שתפות, ואין הקדוש ברוך הוא
משתף עם שום בריה זולת עם
אדם.

אמר רבי יוסי, ובשאר הבריות
מי משתף עמם? אמר רבי
שמעון, כח האדמה, שאמרו

מכון, לא יהוי בקיומא פגיניכון. מאי
פגיניכון. פאינון בריין דאפקתון, על דאיהו
עפרא כשאר כל בריין. והיה נשמתא קדישא
דאנא יהיב ביה, דיהוי לה קיומא לעלמין,
דליתה גופא, וידמה בקיומא לי.

אמר רבי אבהו, הדין הוא ברירא דמלתא,
משום דאשתכח דבכראשית, הווי אלין
תלתא, שמיא וארעא ומיא.

ר' אלעזר בר ר' שמעון אמר, יאות הוא. אבל
ארעא נסבא חילא דתלתהון בלחודאה, עד
דהוי בה ארבע יסודות קיימין. מן שמיא תריין,
ומן מיא חד, וחד דבה. והיא אפיקת גולמא
דאדם, וקודשא בריך הוא נשמתא. הדין הוא
דכתיב, ויצר ה' אלהים את האדם עפר מן
האדמה ויפח באפיו נשמת חיים. הרי
תרויהון, ארעא וקודשא בריך הוא, דאשתתפו
כחדא למעבד ליה, ובגיניה אמר נעשה אדם,
דקודשא בריך הוא אמר לה עשי את הגוף,
ואנא נשמתא. אמר רבי יצחק, הא כל ספיקא
דא אתעבר מינן.

עוד אמר רבי אלעזר, כהאי גוונא, אשתתף
קודשא בריך הוא לעלמא, בכרייתא דבני
נשא. דהא תנינן, שלשה שותפין באדם,
האיש ואשתו וקודשא בריך הוא. אמר רבי
יהושע, כהאי גוונא, שמיא וארעא וקודשא
ברוך הוא. אמר רבי שמעון, שמים, כנגד
איש. ארץ, כנגד אשתו. ולעולם קודשא בריך
הוא משותף עמם. ועל כן נאמר נעשה אדם
בלשון שותפות. ואין הקדוש ברוך הוא
משותף עם שום בריה, זולת עם אדם.

אמר רבי יוסי, ובשאר הבריות מי משותף
עמם. אמר רבי שמעון, כח האדמה,
דאמרן שהיא נפש חיה. אבל הקדוש ברוך